

УДК 332.1

*Петрук І. П.,
inna.petruk10@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-2789-0045,
Researcher ID: 0000-0002-2789-0045,
к.е.н., старший викладач кафедри економіки, Львівський торговельно-економічний університет,
м. Львів*

ОЦІНКА МЕХАНІЗМУ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ

***Анотація.** Сучасні соціально-економічні кризи не тільки є наслідком фінансово-економічної диспропорції та інших негативних процесів, а й результатом найважливіших інституціональних змін, що охоплюють як елементи економіки, так і держави загалом. У контексті означеного постає проблема вибору адекватних підходів до оцінки інструментарію антикризового управління, які б дозволили виявити ті з них, котрі максимально здатні знизити рівень ризику території та підвищити результативність соціально-економічних показників. Найперше, на що слід звернути увагу, – це на забезпечення впровадження ефективних державних інструментів, котрі дозволять найкраще реалізовувати регіональні програми розвитку. Один критерій при визначенні депресивного регіону не є достатнім і не показує реальну картину його стану. Власне тому важливо більш раціонально й науково підходити до формулювання положень чинних нормативних документів, що мають стосунок до регіонального розвитку загалом і антикризового управління на регіональному рівні зокрема. Формування системи антикризового управління на базі ретельної оцінки вихідного рівня регіонального розвитку, окрім наявності певної врегульованої її методики, затвердженої на державному рівні, вимагає чіткого механізму та злагодженості в межах країни. Недопустимим є плюралізм думок і розрізнених напрямів регіонального розвитку та заходів антикризового управління без їх збалансованості в межах держави.*

Ключові слова: антикризове управління, регіон, регіональний розвиток, криза, антикризовий механізм, концепція, показник, оцінка, аналіз, організація, інституції, стратегічна модель, антикризові заходи.

*Petruk I. P.,
inna.petruk10@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-2789-0045,
Researcher ID: 0000-0002-2789-0045,
Ph.D., Senior Lecturer of the Department of Economics, Lviv University of Trade and Economics, Lviv*

ASSESSMENT OF THE MECHANISM OF ANTI-CRISIS MANAGEMENT OF THE REGIONAL DEVELOPMENT

***Abstract.** Modern socio-economic crises are the result not only of financial and economic imbalances and other negative processes, but also the result of major institutional changes, covering both elements of the economy and the state as a whole. In the context of the above, there is a problem of choosing adequate approaches to assessing the tools of crisis management, which would identify those that are best able to reduce the risk of the territory and increase the effectiveness of socio-economic indicators. The first thing to pay attention to is to ensure the introduction of effective government tools that will allow the best implementation of regional development programs. One criterion in determining the depressed region is not sufficient and does not show a real picture of its condition. That is why it is important to take a more rational and scientific approach to formulating the provisions of current regulations related to regional development in general and crisis management at the regional level in particular. The formation of a crisis management system based on a thorough assessment of the initial level of regional development, in addition to the existence of a regulated methodology approved at the state level, requires a clear mechanism and coherence within the country. Pluralism of opinions and disparate directions of regional development as well as measures of anti-crisis management is inadmissible without their balancing within the state.*

Key words: anti-crisis management, region, regional development, crisis, anti-crisis mechanism, concept, indicator, evaluation, analysis, organization, institutions, strategic model, anti-crisis measures.

JEL Classification: O18; L59; R50

DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2021-65-17>

Постановка проблеми. Різносторонній аналіз причин виникнення криз та напрацьований досвід антикризового управління дозволив вирішити ряд важливих теоретичних і практичних завдань, спрямованих на згладжування або уникнення негативних їх наслідків. Визнаючи беззаперечний вклад згаданих науковців, слід зазначити, що сучасні виклики ендогенного й екзогенного характеру породжують нові асиметрії регіонального розвитку, стимулюють появу нових ризиків та факторних обмежень, що вимагає розробки превентивних і адаптивних антикризових заходів на мезорівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Механізми антикризового управління регіональним розвитком досліджували у своїй праці зарубіжні та вітчизняні вчені, серед яких: О. Ю. Бобровська, О. В. Василенко, Т. Г. Васильців, В. М. Геєць, Т. Л. Желюк, Л. М. Ємельяненко, С. М. Іванюта, В. Ф. Кифяк, Н. Д. Корягін, В. С. Кравців, В. В. Лагодієнко, Л. О. Лігоненко, М. В. Максимчук, І. Й. Малий, В. Ю. Медвідь, А. Ф. Мельник, Т. М. Мельник, Г. Л. Монастирський, Є. С. Мінаєв, Н. В. Павліха, Т. М. Попович, Т. А. Приходченко, І. З. Сторонянська, А. А. Чухно, З. Є. Шершньова, С. Л. Шульц та інші.

Постановка завдання. Мета статті - побудова системи інструментів антикризового управління регіональним розвитком. Інструменти антикризового управління, котрі стосуються функції соціальної відповідальності, передбачають формування завдань соціальної політики в регіоні відповідно до потреб території та будуються на правових аспектах, що орієнтовані на високий рівень морального задоволення та матеріального забезпечення населення регіону. Інструменти управління, призначені для реалізації інформаційно-правової функції, передбачають побудову системи нормативно-правового й інформаційного забезпечення, які дозволять стабілізувати кризову ситуацію в регіоні та розробити правові документи задля покращення його економічного становища. Інструменти антикризового управління, що пов'язані з функцією маркетингу, передбачають застосування методів, які забезпечують ефективність господарських процесів регіону та високий показник прибутковості його суб'єктів.

Виклад основного матеріалу дослідження. В науковій літературі антикризове управління розглядається як система, що має комплексний характер і спрямована на запобігання або усунення несприятливих явищ за допомогою використання всього потенціалу сучасного менеджменту, розробки і реалізації спеціальної програми, котра характеризується стратегічним характером і дозволяє усунути тимчасові ускладнення, зберегти й примножити ринкові позиції за будь-яких обставин, спираючись на власні ресурси.

У регіональному аспекті таке означення можна інтерпретувати та визначити антикризове управління регіональним розвитком як комплексну систему, яка базується на використанні всього потенціалу сучасного менеджменту, для запобігання (усунення) несприятливих явищ у регіоні з ціллю

виведення його з кризового стану. Таке більш лаконічне означення можна пояснити тим, що, по-перше, дещо некоректним видається вживання словосполучення "примножити ринкові позиції за будь-яких обставин". По-друге, обмеження "спираючись на власні ресурси" також не надто доречно. В сучасних умовах існують більш глобальні та ширші можливості виведення з кризи, ніж лише власні ресурси. Якщо долучити до наведеного те, що регіональна політика держави – це сфера діяльності з управління політичним, економічним, соціальним і екологічним розвитком країни в просторовому, регіональному аспекті, що відображає як взаємовідносини між державою і регіонами, так і регіонів між собою [1], то запропоноване означення логічно в це вписується.

З точки зору оцінки інструментарію антикризового управління також варто звернути увагу не лише на вдосконалення нормативно-правової бази регіонального розвитку, а й діяльність із удосконалення та розвитку координаційних урядових дій і органів регіональної виконавчої влади з питань соціально-економічного розвитку, узгодження загальнодержавних і регіональних інтересів. Прикладом цього є створення Кабінетом Міністрів України Ради розвитку регіонів (2006 р.) [2]. Однак, як засвідчила практика, даний орган практично не виконав своєї місії. Причина цього, на наш погляд, - його дорадчий статус і недостатня врегульованість функцій та повноважень. До слова, регламентуючі документи щодо діяльності цієї інституції чинні і сьогодні, але вона практично не бере жодної участі у вирішенні проблем регіонального розвитку. Позитивно слід оцінити розвиток регламентуючих інструментів у питаннях антикризового управління. Однак у цьому контексті більш репрезентативним є державний рівень, ніж регіональний. Насамперед ратифікація Угоди про асоціацію між ЄС і Україною (2014 р.) уможливила активізацію діяльності в питаннях антикризового управління. Це прописується статтею 10 вищезазваної Угоди. В продовження цього українська "Стратегія 2020" передбачала відповідні реформи та їх спрямування на подолання системних кризових явищ через механізм взаємодії з експертами з цих питань і участь громадянського суспільства. Відповідно, методологічне (теоретичне) підґрунтя досягнення високих стандартів життя в Україні набуло прагматичних рис і втілювалося в концепції державного антикризового управління.

Прагматика антикризового управління на національному рівні розвивалася на засадах формування відповідних Стратегій розвитку, зокрема з використанням проектного підходу. Аналогічні практики почали застосовуватися і на рівні регіонів. У Стратегіях розвитку регіонів також достатньо детально розпочали прописуватися питання оптимізації використання коштів на забезпечення сталого розвитку, подолання негативних кризових проявів і ризиків. У цьому плані основним недоліком можна вважати відсутність єдиних базових підходів до антикризового управління. Тому варто було б використати існуючий міжнародний

досвід із цього питання, який репрезентований застосуванням у державному управлінні Євразійського стандарту антикризового управління проектами [3].

Курс на євроінтеграцію наклав свій відбиток на процеси вдосконалення місцевого самоврядування, оскільки в їх основу покладено положення Європейської хартії місцевого самоврядування. Остання ідентифікує органи місцевого самоврядування як автономні й самостійні інституції, що мають державницькі повноваження та провадять свою діяльність на засадах дотримання принципу субсидіарності. Окрім цього, дані органи мають за положеннями Хартії компетенцію щодо управління не лише на базовому рівні (село, селище, місто), а й щодо її поширення на регіональний рівень (область, район, можливо, окремий регіон як місце пріоритетного розвитку, вільної економічної зони, місце проведення дослідів тощо) [4].

Проте така ситуація криє в собі додаткові виклики, пов'язані з наявністю ризиків, які слід упереджувати. Відсутність чітких розмежувань повноважень вищеназаних суб'єктів управління є додатковим проблемним питанням антикризового управління. Якщо є нечіткість у цьому плані, то важко досягти узгодженої взаємодії при реалізації антикризових заходів і ідентифікувати відповідальних за виконання тих чи інших завдань антикризового управління.

Немає однакості серед науковців також і з приводу місця оцінки як однієї з управлінських функцій в антикризовому управлінні. Так, окремі вчені розглядають оцінку в якості завершального етапу всього процесу, яка має здійснюватися на стадії після подолання кризи та як базу з метою "навчання", тобто напрацювання позитивного

досвіду. Підтримуючи в загальному висловлену думку, хочемо зазначити, що, на наш погляд, таке позиціонування оцінки суттєво применшує її потенційну користь, а саме: аналіз результатів антикризового управління на стадії поживлення економіки дійсно дозволяє комплексно здійснити оцінку всього процесу в динаміці та чітко відстежити дії та їх наслідки, проте відсутність розрахунку оціночних показників на етапах спаду та депресії позбавляє можливості приймати виважені антикризові рішення.

Тому саме під час реагування на кризу ми вважаємо проведення оцінки найдоцільнішим, а під час інших етапів – бажаним (рис. 1).

Разом із цим, відмінною рисою антикризового управління в сучасних умовах є те, що різні види криз потребують різного підходу до розробки й застосування інструментарію антикризового регулювання.

Користуючись методом дедукції, виокремимо управлінські дії, які можуть вживатися уповноваженими органами державної влади для врегулювання кризи, у поєднанні з показниками, які відображають характер змін, які очікувано відбудуться в регіональній економіці з введенням у дію антикризових інструментів. Держава, яка не має ефективного механізму та інструментів державного регулювання розвитку регіонів (інституційних, кадрових, фінансових тощо), не лише не здатна забезпечити належний рівень розвитку територій, але й постійно відчуває загрозу аномального зростання міжрегіональних диспропорцій, що може привести до кризової ситуації в регіоні і до дезінтеграції єдиного простору держави.

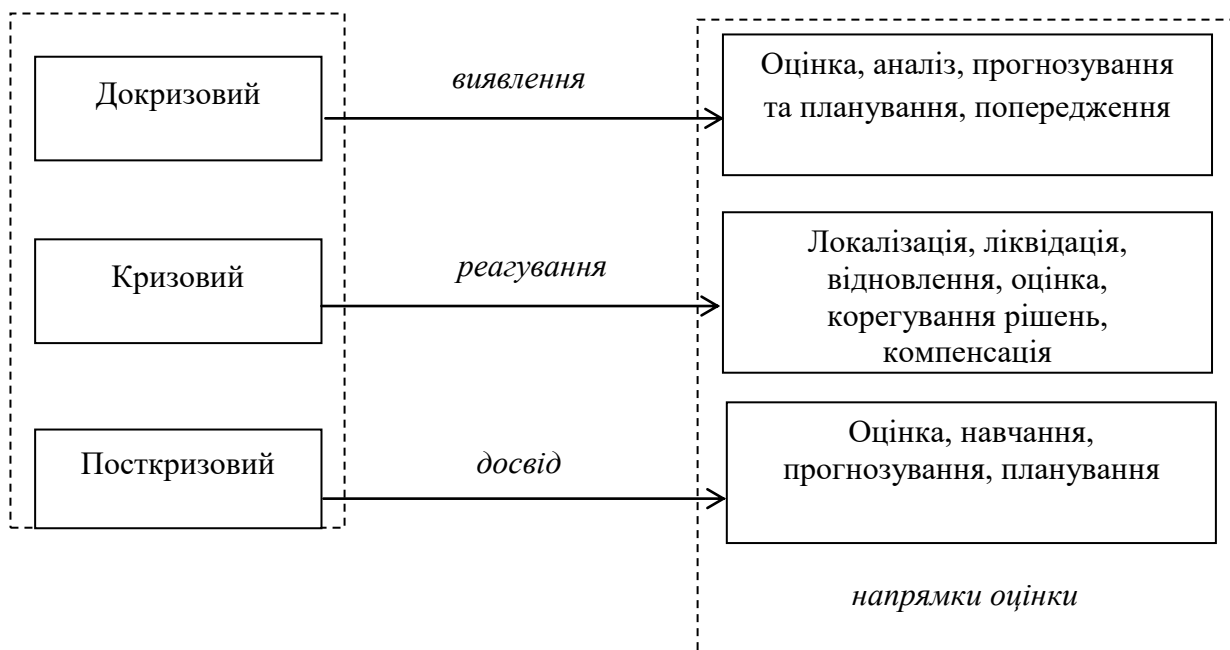

Рис. 1. Місце оцінки в системі антикризових заходів

Джерело: складено автором за [3]

У контексті даного дослідження оцінювання антикризового управління регіональним розвитком необхідно проводити, виходячи з рівнів інституційного середовища, тобто: загальне інституційне середовище антикризового управління (формальні і неформальні інститути); внутрішні й зовнішні угоди, що підписувались учасниками проекту, який опинився в кризовій ситуації; стандартизовані форми економічної поведінки суб'єктів-учасників [5].

Зазвичай інституційні фактори потребують корекції параметрів антикризового управління в наступних напрямках:

- прийняття закону, в якому визначатимуться критерії кризової ситуації в регіоні та напрямки її вирішення, тобто оцінюватиметься рівень конкурентоспроможності кризової території;

- підготовка контрактів щодо регулювання антикризового управління на основі взаємодії зовнішнього управління фінансовою системою та ресурсним потенціалом регіону в кризовій ситуації, орієнтуючись на впровадження дієвих документів у кризових регіонах;

- розроблення й впровадження комплексу фінансово-інвестиційних інструментів, направлених на підтримку економічної системи та корекцію діяльності суб'єктів господарювання в кризовій ситуації [6].

Для реалізації вищезазначених напрямів важливо правильно встановити комплекс інституціональних інструментів, що включають можливість корекції загального інституційного середовища, угод між учасниками кризової ситуації та типових форм економічної поведінки суб'єктів антикризового управління, які функціонують у державній владі та ринковому середовищі. Він охоплює основні складові, які уможливають ефективний вплив на досягнення стабілізації в умовах криз на регіональному рівні чи їх упередження.

Загалом вважаємо, що комплекс інституціональних інструментів антикризового управління регіональним розвитком в уніфікованому вигляді повинен включати такі елементи: загальнорегульовальні (державницькі), загальнорегіональні нормувальні, загальнорегіональні організаційно-інституційні, загальнорегіональні компенсаційні, специфічні.

У складі специфічних інструментів пропонуємо виокремити:

- опції з удосконалення соціально-економічної програми розвитку регіону (в т. ч. акцентуючи увагу на прогнозуванні не лише найважливіших показників такого розвитку в періоді 3-5 років (і більше), а й формуванні стабілізаційних фондів, участі існуючих інституцій у вирішенні антикризових проблем, ініціюванні залучення суб'єктів господарювання до участі в міжнародних стабілізаційно-розвиваючих програмах, розвитку специфічних галузей (наприклад, у регіонах із багатою історичною спадщиною – туризму, з унікальними природними умовами – розвитку альтернативних джерел вироблення енергії і т.п.) тощо);

- моніторинг, а у випадку появи загроз і при їх виявленні – аналіз і контроль показників економічного розвитку (економічної безпеки, рівня людського розвитку, рівня економічного розвитку тощо, а також інших показників, наприклад, трансакційних витрат і витрат, пов'язаних із впровадженням інститутів із регулювання внутрішнього регіонального середовища та їх ефективності) з виокремленням відповідних інституцій, які мають займатися такою діяльністю;

- регіональні підприємницькі, громадські, в т.ч. молодіжні організації, метою яких є розвиток соціальних, громадських, спортивних і інших інтересів;

- діяльність із формування обґрунтувань участі суб'єктів господарювання в проектах на території регіону за такими напрямками, як розвиток соціально-економічної інфраструктури, реалізація соціальних програм тощо; залучення потенційних інвесторів для таких цілей, включаючи іноземних; проектування диверсифікаційних заходів на території регіону та заходів із подолання асиметрії між антимонопольним регулюванням на державному рівні та їхнім дефіцитом на території регіону тощо.

Остання складова специфічних інструментів вимагає залучення до її реалізації освітніх інститутів (вищих навчальних закладів, дослідницьких структур, зрештою укладання договорів про співпрацю з освітніми закладами, узгодження тем досліджень, у тому числі тем випускних кваліфікаційних робіт, спрямованих на побудову оптимізаційних моделей регіонального розвитку). Слід зауважити, що це найменш затратний і наразі найменш реалізований у практичній площині інструмент підвищення ефективності регіонального розвитку, який варто популяризувати й активно використовувати [7].

Практичний досвід свідчить, що регіональні інститути не мають сильного впливу на розвиток регіону, бо, як і раніше, вирішальним фактором є географічне розташування території (природні ресурси, клімат тощо), але вони мають широкі можливості для застосування власних специфічних підходів і активізації так званого “економічного феномену” через використання відповідних наукових обґрунтувань і досліджень. Щодо оцінки загальних інструментів, то є два варіанти. Перший – застосування вже розроблених оцінкових методик. Другий – удосконалення існуючих чи розробка нових методик оцінки. Перший шлях простіший, адже вимагає лише формування пропозицій із використання нових оцінкових критеріїв і їх формалізацію. Другий шлях складніший, адже передбачає відповідні дослідницькі пошукування й обґрунтування абсолютно нових показників [8]. У своєму дослідженні ми зробимо спробу вдосконалити чинні методики оцінки, адже переконані, що розробка нових – це актуальний і більш глобальний напрям наукових досліджень.

Таблиця 1

Інструменти антикризового управління регіональним розвитком

Напрямок регіонального розвитку	виробничу	соціальну	інформаційно-правову	маркетингову
Еколого-економічний	Інструменти, що зменшують шкідливість викидів на території регіону в процесі виробничої діяльності підприємств регіону* (1)	Інструменти, що характеризують економічну безпеку населення регіону та забезпеченість соціальної відповідальності суб'єктів господарювання при виникненні надзвичайних ситуацій** (2)	Інструменти, що формують інформаційно-правову базу щодо контролю зовнішнього середовища та штрафи при порушеннях* (1)	Інструменти, що характеризують ефективність системи управління регіональним виробництвом з дотриманням норм екологічної безпеки**
Інноваційно-інвестиційний	Інструменти, що дозволяють збільшити конкурентоспроможність регіонів та рівень фінансування інноваційних проєктів* (1)	Інструменти, що орієнтуються на інтенсифікацію науково-технічного і технологічного потенціалу* (2)	Інструменти, що характеризують нормативну базу щодо інноваційно-інвестиційної діяльності* (1)	Інструменти, що характеризують ефективність проєктів в розвиток регіону**
Інформаційно-технологічний	Інструменти, що сприяють збільшенню інвестиційної привабливості регіону та утворенню нових науково-дослідних центрів* (1)	Інструменти, що характеризують рівень знань, технологій, нововведень та показників профіформованості населення регіону щодо наслідків запланованих інновацій**	Інструменти, що характеризують законодавчий рівень державно-приватного партнерства в регіоні*(1)	Інструменти, що характеризують управління регіоном з використанням інформаційних технологій та нововведень**
Мобілізаційно-інноваційний	Інструменти, що дозволяють підвищити сукупний регіональний потенціал, інноваційний потенціал територіальної інфраструктури* (1)	Інструменти, що характеризують освітньо-інтелектуальний та людський капітал регіону*	Інструменти, за допомогою яких визначається рівень впровадження науково-технічних розробок**	Інструменти, що характеризують ефективність впровадження науково-технічних розробок в систему управління регіоном**
Сталий розвиток	Інструменти, що дозволяють власності, транснаціоналізації та рівня державного та ринкового регулювання* (1)	Інструменти, що формують заходи із забезпечення населення регіону соціальними пакетами в кризовій ситуації* (2)	Інструменти, що характеризують нормативно-правову базу державного регулювання регіону*	Інструменти, що характеризують державне та регіональне управління відповідно до нормативно-правової бази**
Соціально-економічний	Інструменти, що впливають на рівень матеріального забезпечення і морального задоволення населення регіону та створюють умови для збільшення прибутковості суб'єктів господарювання* (1)	Інструменти, що впливають на соціально-економічний рівень регіону та показують наявність трансфертів з державного бюджету*	Інструменти, що характеризують інформаційно-правову основу взаємодії державного управління з регіональним*	Інструменти, що характеризують маркетингові можливості регіону, щільну політику, стратегічне і поточне планування та визначають ефективність взаємовідносин між різними ланками управління**

Примітки: розроблено автором самостійно; * - діючі інструменти; ** - недіючі; (1) - наявні нормативне регулювання, контролюючі інституції, але їхня діяльність недостатньо ефективна; (2) - наявне нормативне регулювання, але практично немає інституцій та комплексного механізму впливу (за винятком штрафних фінансових санкцій).

Слід відзначити, що вдосконалення інститутів у регіонах відбуватиметься за умови створення інвестиційних платформ для реальної конкуренції та розвитку людського потенціалу. І надалі перевагу в формуванні конкурентоспроможності регіону відіграє комбінація факторів, які сприяють швидкому розвитку та стабілізації економічних показників.

Ефективне антикризове управління в регіоні можливе лише при формуванні дієвої системи відповідних інструментів, які будуть орієнтуватися на напрямки розвитку регіону й виконувати всі покладені на неї функції (табл. 1).

Еколого-економічний напрямок розвитку регіону відноситься до довготривалих проектів і передбачає встановлення взаємозв'язку між природними ресурсами регіону та потенціалом його економічного розвитку як двома рівноправними партнерами.

Інноваційно-інвестиційний напрямок формується на основі встановлення рівняння потреб досліджуваного регіону в науково-технічних розробках і виявленні (оцінці) його ресурсно-економічного потенціалу з метою збільшення інвестиційної активності суб'єктів господарювання [9]. Вагомим результатом при цьому виступає досягнення підвищення конкурентоспроможності регіону, яка посилюється завдяки впровадженню інновацій.

Інформаційно-технологічний напрямок передбачає наукові дослідження та їх технологічне впровадження суб'єктами господарювання регіону для досягнення його кращого рівня розвитку. Діяльність у межах такого напрямку дозволить регіонам ефективно розвиватись у довгостроковій перспективі завдяки вдосконаленню поділу праці та спеціалізації й формуванню збалансованих, оптимальних регіональних виробничих систем з метою виробництва продукції або надання послуг.

Мобілізаційно-інноваційний напрямок регіонального розвитку передбачає проведення оцінювання територіальної структури, активності підприємницького сектору. Основним завданням запропонованого напрямку виступає формування нового науково-технічного потенціалу на основі розширення сфер реалізації наукових результатів досліджень, удосконалення їх напрямів (тем) та активізації участі науковців у впровадженні інновацій [10].

Запропонована система інструментів антикризового управління потребує уточнення видів оцінки та оціночних показників відповідно до суб'єктів дослідження – регіонів України, тобто її областей. Шляхом емпіричного аналізу наявних оцінок та

узагальнення їх результатів нами виокремлено найбільш вагомі з них для кожного напрямку розвитку.

Ці оцінки одночасно можна використати для обґрунтування висновку щодо ефективності чи неефективності того чи іншого напрямку розвитку. Доцільною є проста у використанні й достатньо оперативна методика, яка полягає у присвоєнні тій чи іншій оцінці відповідної характеристики. Зокрема, прийнятним видається такий підхід і позначення: (0) – оцінка практично не визначається; (1) – оцінка визначається, але майже не використовується в процесі управління; (2) – оцінка визначається та частково використовується в процесі управління; (3) – оцінка визначається та враховується в процесі управління.

У подальшому проставлені значення варто застосовувати для експрес-аналізу й визначення ефективності чи неефективності напрямку регіонального розвитку. При цьому слід встановити такі граничні значення оцінок: якщо напрям має не менше від 2-х характеристик, у формулюванні “оцінка визначається та враховується в процесі управління”, то він ефективний; якщо менше від 2-х, - то неефективний.

Результати застосування запропонованого підходу узагальнено в таблиці 2.

У результаті застосування запропонованого підходу виявлено, що на даний час сталий розвиток і соціально-економічний розвиток як напрями найбільш доцільні для регіонів (вони мають по 2 види оцінок, які визначаються та враховуються в процесі управління).

Перевагою даного підходу, як уже було зазначено, є простота та оперативність. Окрім цього, він є достатньо адаптивним і може застосовуватися до всіх інших напрямів регіонального розвитку, в тому числі тих, які будуть обґрунтовуватися науковцями в майбутньому. Важливо лише зважено й правильно обрати ті види оцінок, котрі максимально характеризуватимуть результати, які планується досягти [11].

Перелік інструментів антикризового управління, що відповідають виробничій, соціальній, інформаційно-правовій та маркетинговій складовій, та їх розмежування в розрізі напрямів регіонального розвитку можна вважати одним із видів їх класифікації. Її ознака - напрям і основні складові регіонального розвитку. Іншим доцільним видом групування є класифікація інструментів антикризового управління з позиції їх спрямованості на строки виконання. Отож, за строками виконання їх слід класифікувати на стратегічні, середньострокові та оперативні.

Наукові підходи до оцінювання інструментів антикризового управління регіональним розвитком

Напрями регіонального розвитку	Види оцінок			
	Вплив управління як відкритої соціально-економічної системи на складові регіонального розвитку			
	виробничу	соціальну	інформаційно-правову	маркетингову
Еколого-економічний*	Оцінка рівня забрудненості (1)	Оцінка рівня соціального захисту (1)	Оцінка рівня нормативно-правового забезпечення системи контролю зовнішнього середовища (0)	Оцінка ефективності управління суб'єктів господарювання та їх екологічної діяльності (1)
Інноваційно-інвестиційний*	Оцінка рівня впровадження інноваційних проєктів (0)	Індикативне оцінювання технологічного потенціалу (1)	Оцінка нормативно-правової бази інноваційної діяльності (0)	Оцінка обсягів фінансування інноваційних проєктів (2)
Інформаційно-технологічний*	Оцінка інвестиційної привабливості та рівня освіти і науки (2)	Індикативне оцінювання забезпечення технологіями суб'єктів господарювання (0)	Оцінка рівня правового забезпечення діяльності, інвестиційної привабливості, технологій і нововведень (0)	Оцінка рівня технічного, комунікаційного та ІТ-забезпечення (1)
Мобілізаційно-інноваційний*	Оцінка сукупного регіонального потенціалу (3)	Оцінка рівня освітньо-інтелектуального і людського капіталу (2)	Оцінка рівня розвитку НТП (2)	Оцінка рівня впровадження науково-технічних розробок в інфраструктуру регіону (0)
Сталий розвиток**	Оцінка рівня регіонального розвитку (3)	Оцінка рівня соціального забезпечення населення (3)	Оцінка інституційної структури управління та узгодженості функцій його суб'єктів (0)	Оцінка стратегій та програм розвитку (0)
Соціально-економічний**	Оцінка конкурентоспроможності, рівня людського розвитку (2)	Оцінка рівня бюджетного забезпечення соціально-економічного розвитку (3)	Оцінка технічного та комунікаційного рівня (0)	Оцінка ефективності та рівня прибутковості суб'єктів господарювання (3)

Примітки: розроблено автором самостійно; (0) – практично не визначається; (1) – визначається, але майже не використовується в процесі управління; (2) – визначається та частково використовується в процесі управління; (3) – визначається та враховується в процесі управління; ** - ефективний напрям розвитку; * - неефективний напрям розвитку.

Стратегічні інструменти антикризового управління направлені на вирішення довгострокових завдань, які приймаються на державному й регіональному рівнях. Результативність їх дії можна оцінити не одразу, але важливим є те, що завдяки узгодженню державного та регіонального інтересів досягається цілісність і безпека держави загалом. Прикладом таких інструментів є державна стратегія регіонального розвитку та стратегії розвитку регіонів, котрі формуються з урахуванням її загальної концепції та принципів. Середньострокові інструменти націлені на вирішення середньострокових завдань антикризового управління, і рішення

щодо їх застосування приймаються на рівні регіону. Оперативні інструменти передбачають виконання короткострокових завдань, спрямованих на подолання чи упередження кризових проявів, що можуть бути самостійно реалізовані як суб'єктами господарювання, так і регіональними органами на даному (в нашому випадку обласному) рівні.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Застосування інструментів антикризового управління суттєво залежить від фактичного рівня регіонального розвитку, тому важливе значення має правильний вибір методу проведення такої оцінки, адже результати аналізу

можуть дозволити виявити проблемні місця, виклики та інші кризові прояви. Сталий розвиток регіону передбачає взаємозв'язок та баланс усіх компонентів (соціальних, інноваційних, економічних, технологічних, екологічних, інституційних), що дозволять покращити рівень добробуту населення регіону та задовольняти свої потреби.

Соціально-економічний розвиток передбачає підвищення рівня регіональної інфраструктури та оцінку показників економічного зростання в регіоні, що дозволить визначити його конкурентоспроможність, соціальну відповідальність і активізувати необхідний потенціал для забезпечення подальших відповідних покращень.

Інструменти антикризового управління, що забезпечують виробничу функцію, передбачають використання територіальної інфраструктури регіону щодо підвищення його економічних показників, підвищення інвестиційної привабливості, екологічної безпеки та рівня впровадження науково-технічних розробок у діяльність суб'єктів господарювання. Розглянуті підходи до класифікації інструментарію антикризового управління регіональним розвитком так чи інакше зачіпають нормативно-законодавче регулювання та відповідні аналітично-розрахункові показники. Причому останні є обов'язковою умовою формування не лише системи антикризового управління, а й розробки нормативно-правового регулювання регіонального розвитку. Саме вони дозволять адекватно оцінити рівень останнього, виявити можливі ризики середовища та врешті за цими результатами прийняти обґрунтовані економічні рішення щодо антикризового управління та його заходів. Отже, ефективне антикризове управління регіональним розвитком можливе при формуванні дієвої системи інструментів, які здатні враховувати напрямки, сучасний стан та вектори розвитку регіону. Оцінювати результативність антикризового управління регіональним розвитком пропонуємо, виходячи з рівнів соціально-економічного розвитку регіонів та системи показників із урахуванням стратегічних напрямків регіонального розвитку та функцій і інструментів управління, які дозволять попередити настання кризових ситуацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лігоненко Л. О. Дискусійні питання щодо трактування сутності та співвідношення понять "ефективність" і "результативність" управління підприємством. Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. 2008. № 10(88). С. 207-215.
2. Львівська область у цифрах: 2018. Статистичний збірник / за ред. С. Зимовіної. Львів, 2019. 55 с. URL: <https://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/publ/2019/ZB0120190401.pdf>.
3. Стратегія посткризового розвитку зовнішньоекономічного сектора України : монографія / Мазаракі А. А., Мельник Т. М., Юхименко В. В. та ін.; за заг. ред. А. А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 652 с.

4. Макконел К. Р., Брю С. Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика : В 2 т. Т. 2. / пер. с англ. Минск : Республика, 1992. 400 с.

5. Маковоз О. В., Авагімов А. А. Антикризове регулювання як основа стабілізації економіки України. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2014. № 46. С. 200-204.

6. Маковоз О. В., Глазкова А. С., Кириченко Є. О. Антикризове регулювання як ефективний вплив держави на розвиток економіки. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2014. Вип. 45. С. 21-25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2014_45_5.

7. Максимчук М. В. Моделювання інституційної взаємодії державних та регіональних органів влади при модернізації промислового потенціалу регіону. Економічна наука. 2012. № 9(1). С. 294-303.

8. Малий І. Й. Генеза публічного управління і адміністрування в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 24. С. 17-21.

9. Малиновський В. Концептуалізація поняття "регіон". Вісник Національної академії державного управління. 2012. Вип. 4. С. 163-170.

10. Матвієнко П. Узагальнююча оцінка розвитку регіонів. Економіка України. 2007. № 5. С. 26-35.

11. Медвідь В. Ю. Сутнісно-змістовні характеристики антикризового управління соціально-економічними процесами в регіонах України. Вісник Сумського національного аграрного університету. 2018. № 12. С. 160-169.

12. Мейнард Д. Общая теория занятости, процента и денег / пер. с англ.; общ. ред. и предисл. А. Г. Милейковский, И. М. Осадчая. Москва : Прогресс, 1978. 494 с.

13. Мельник А. О. Світові економічні кризи в економіці України та їх наслідки. Глобальні та національні проблеми економіки. 2014. Вип. 2. С. 108-113.

14. Мельник А. Виклики економічного розвитку муніципальних утворень як основа побудови моделі управління. Організаційні та економічні проблеми розвитку муніципальних утворень : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. 2006. С. 9-18.

15. Мельниченко О. А. Антикризова політика держави: сутність та пріоритетні напрями. Теорія та практика державного управління. 2015. Вип. 2. С. 17-24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2015_2_5.

16. Мендельсон Л. А. Теория и история экономических кризисов и циклов / под ред. Е. С. Варги. Москва : Изд-во социально-экономической литературы, 1959. 691 с.

17. Методика проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 р. №856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2015-%D0%BF#Text>.

REFERENCES

1. Lihonenko, L. O. (2008), Diskusijni pytannia schodo traktuvannia sutnosti ta spivvidnoshennia poniat' "efektyvnist'" i "rezul'tatyvnist'" upravlinnia pidpriemstvom, Aktual'ni problemy ekonomiky : nauk. ekonom. zhurnal, № 10(88), c. 207-215.
2. L'vivs'ka oblast' u tsyfrakh: 2018. Statystychnyj zbirnyk, za red. S. Zymovinoi. L'viv, 2019. 55 s., available at: <https://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/publ/2019/ZB0120190401.pdf>.
3. Stratehiiia postkryzovoho rozvytku zovnishn'oekonomichnoho sektora Ukrainy : monohrafiia, Mazaraki A. A., Mel'nyk T. M., Yukhymenko V. V. ta in.; za zah. red. A. A. Mazaraki (2014), Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, Kyiv, 652 s.
4. Makkonel, K. R. and Briu, S. L. (1992), Ekonomys: pryntsyipy, problemy y polityka : V 2 t. T. 2., per. s anhl., Respublyka, Mynsk, 400 s.
5. Makovoz, O. V. and Avahimov, A. A. (2014), Antykryzove rehuliuвання iak osnova stabilizatsii ekonomiky Ukrainy, Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti, № 46, s. 200-204.
6. Makovoz, O. V. Hlaskova, A. S. and Kyrychenko, Ye. O. (2014), Antykryzove rehuliuвання iak efektyvnyj vplyv derzhavy na rozvytok ekonomiky, Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti, vyp. 45, s. 21-25, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2014_45_5.
7. Maksymchuk, M. V. (2012), Modeliuвання instytutsijnoi vzaiemodii derzhavnykh ta rehional'nykh orhaniv vlady pry modernizatsii promyslovoho potentzialu rehionu, Ekonomichna nauka, № 9(1), s. 294-303.
8. Malyj, I. J. (2017), Heneza publicznego upravlinnia i administruvannia v Ukraini, Investytsii: praktyka ta dosvid, № 24, s. 17-21.
9. Malynovs'kyj V. (2012), Kontseptualizatsiia poniattia "rehion", Visnyk Natsional'noi akademii derzhavnoho upravlinnia, vyp. 4, s. 163-170.
10. Matviienko P. (2007), Uzahal'niucha otsinka rozvytku rehioniv, Ekonomika Ukrainy, № 5, s. 26-35.
11. Medvid', V. Yu. (2018), Sutnisno-zmistovni kharakterystyky antykryzovoho upravlinnia sotsial'no-ekonomichnymy protsesamy v rehionakh Ukrainy, Visnyk Sums'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu, № 12, s. 160-169.
12. Mejnard D. Obschaia teoriia zaniatosti, protsenta y deneh, per. s anhl.; obsch. red. y predysl. A. H. Mylejkovskij, Y. M. Osadchaia (1978), Prohress, Moskva, 494 s.
13. Mel'nyk, A. O. (2014), Svitovi ekonomichni kryzy v ekonomitsi Ukrainy ta ikh naslidky, Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky, vyp. 2, s. 108-113.
14. Mel'nyk A. (2006), Vyklyky ekonomichnoho rozvytku munitsypal'nykh utvoren' iak osnova pobudovy modeli upravlinnia, Orhanizatsijni ta ekonomichni problemy rozvytku munitsypal'nykh utvoren' : zb. tez dop. mizhnar. nauk.-prakt. konf., s. 9-18.
15. Mel'nychenko, O. A. (2015), Antykryzova polityka derzhavy: sutnist' ta priorytetni napriamy, Teoriiia ta praktyka derzhavnogo upravlinnia, vyp. 2, s. 17-24, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2015_2_5.
16. Mendel'son, L. A. (1959), Teoriia y ystoriia ekonomycheskykh kryzysov y tsyklov, pod red. E. S. Varhy, Yzd-vo sotsyal'no-ekonomycheskoj lyteratury, Moskva, 691 s.
17. Metodyka provedennia monitorynhu ta otsinky rezul'tatyvnosti realizatsii derzhavnoi rehional'noi polityky : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21.10.2015 r. №856, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2015-%D0%BF#Text>.

Стаття надійшла до редакції 02 грудня 2021 року